

References

1. Silske gospodarstvo Ukrainy 2010 rik. [Agriculture of Ukraine 2010: Statistical Yearbook]. (2011). — Kyiv: Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy [in Ukrainian].
2. Silske gospodarstvo Ukrainy 2012 rik. [Agriculture of Ukraine 2012: Statistical Yearbook]. (2013). — Kyiv: Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy [in Ukrainian].
3. *Diesperov, V.* (2010) Agricultural work in the new environment. Manual. — Kyiv, Ukraine : Institute of agricultural Economics of the Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, 184.
4. *Mogilnii, O. M.* (2008). Agricultural policy: challenges and trials. Economy and State. — Kyiv, Ukraine: 9, 17—21.
5. *Chervinska, L.P.* (1997). Fundamentals of motivation in management. Sumi, Ukraine :VVP Dream-1 LTD, 192.
6. Statistichno-analitichniy oghliad rinku pratsi u 2010 rotsi [Statistically-analytic review of the labor market in 2010]. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>. [in Ukrainian].
7. *Perebiynis, V.I.* (1993). Viktoristannia anketnogo opituvnnia dlia oderzhannia informatsii v agrarnii sferi ekonomiki : metodichni vkazivki. [Using a questionnaire to obtain information in the agricultural sector of the economy: method. instructions]. Poltava, Ukraine, 15.

Статтю подано до редакції 11.12.14 р.

УДК 633/635:338.439.5

О. М. Маслак, к.е.н., доцент
Сумський національний аграрний університет

РЕЗЕРВИ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ У ВЕЛИКИХ АГРАРНИХ КОМПАНІЯХ УКРАЇНИ

*Maslak O., Candidate of science in Economics (PhD),
Associate professor of
Sumy national agrarian University*

BACKLOGS OF PRODUCTION OF ORGANIC GOODS ARE IN LARGE AGRARIAN COMPANIES OF UKRAINE

АНОТАЦІЯ. У статті описано резерви виробництва вітчизняної органічної продукції у великих аграрних компаніях, а саме наявності в обробітку достатньої кількості земель. Перехід на органічне виробництво може здійснюватися під впливом зростання цін на матеріальні ресурси, зокрема мінеральні добрива та засоби захисту рослин.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: агрохолдинги, органічна продукція, сидеральні добрива.

ANNOTATION. This article describes the provisions of the domestic production of organic products in large agricultural companies, namely the presence in the processing of a sufficient amount of land. The transition to organic production can be carried out under the influence of rising prices for material resources, particularly mineral fertilizers and plant protection products.

KEYWORDS: agricultural holdings, organic products, green manure fertilizers.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В Україні з кожним роком збільшуються площі земель сільськогосподарського призначення, що знаходяться в обробітку великих аграрних компаній. Вони виробляють понад третину валової сільськогосподарської продукції та здійснюють значний вклад в економіку держави. Разом з тим за минулий рік суттєво подорожчали матеріально-технічні ресурси, що приведе до економії видатків у сільськогосподарській діяльності. Одним із напрямів економії матеріальних ресурсів є мінімізація застосування засобів захисту рослин і перехід на органічне виробництво сільськогосподарських культур.

Україна має потенціал для збільшення площ під органічним сільським господарством. Родючі ґрунти та великі масиви сільськогосподарських угідь є основою для переходу на органічне виробництво. У свою чергу переваги органічного сільського господарства є надзвичайно великими — для економічного зростання, захисту навколишнього середовища, якості та безпеки харчових продуктів, запобігання зміні клімату та соціальної справедливості.

Аналіз існуючих досліджень за даною проблемою. Стан, проблеми та перспективи вирощування органічної сільськогосподарської продукції в Україні розглядалися такими науковцями, як: Артиш В.І., Зайчук Т.О., Милованов Є.В., Чайка Т.О., Шлапак В.О. та ін. Однак вирощування органічних сільськогосподарських культур в агрохолдингах України та економії витрат на мінеральні добрива та пестициди, розглянуті ще недостатньо, що зумовило актуальність і вибір теми дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення резервів виробництва вітчизняної органічної продукції у великих аграрних компаніях та впливу подорожчання матеріально-технічних ресурсів на процес переходу на органічне виробництво.

Виклад основного матеріалу. Посівна площа сільськогосподарських культур у всіх категоріях господарств під урожай 2015

року прогнозується в межах 27,2 млн га або на рівні минулого року. При цьому зерновий клин становитиме на рівні 15,6 млн га, що на 614,1 тис. га перевищить цей показник минулого року та досягне 57 % у структурі посівних площ.

Озимі культури на зерно під урожай 2015 року посіяні на площі 8 млн га. Зокрема площі під озимом пшениці становлять 6,8 млн га, озимим ячменем — 1,1 млн га, житом — 149,6 тис. га. Озимий ріпак на зерно посіяний на площі 891,6 тис. га. Площі посівів ярих культур становитимуть 7,6 млн га і за структурою суттєво не відрізняться від минулорічних. При цьому структура ярого зернового клину під урожай 2015 року корегуватиметься залежно від умов перезимівлі озимих культур, зокрема площами кукурудзи на зерно, пізніх круп'яних культур та сої [1].

Значні обсяги земель знаходяться в користування великих аграрних компаній. На початку 2014 року в Україні функціонувало 78 агрохолдингів, площа обробітку земель, у яких перевищила 10 тис. га. Загалом у їх землекористуванні знаходилося 5,85 млн га, або майже 28 % загальної площі угідь, що перебувають у використанні сільськогосподарських підприємств [2].

Особливість цьогорічної весняної посівної кампанії буде економія матеріально-технічних ресурсів через їх подорожчання. Мінагрополітики прогнозує проведення весняно-польових робіт у звичному режимі та у визначені терміни. Разом з тим, виникають проблеми щодо їх фінансуванням. Так власними коштами аграрії забезпечені на 48 млрд грн, що становить 82 %, решту передбачається залучити через комерційні банки. Найбільший дефіцит коштів і потреба у кредитах спостерігається у Запорізькій, Кіровоградській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Тернопільській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській і Чернігівській областях [1].

Один з основних факторів впливу на збільшення витрат на вирощування сільськогосподарських культур мають мінеральні добрива. У структурі собівартості сільськогосподарських культур такі витрати становлять від 15 до 25 %. Наразі імпорتنі мінеральні добрива подорожчали через знецінення вітчизняної грошової одиниці, а добрива вітчизняного виробництва — через зростання цін на природній газ і під впливом попиту на ринку. Тож станом на 23 лютого 2015 року середні ціни вітчизняного ринку за 1 т аміачної селітри становили від 9,6 до 10,3 тис. грн, карбаміду 11-11,6 тис. грн, карбамідно-аміачної суміші — 9,7—10,5

тис. грн, нітроаморфки російського виробництва — 10,3—12 тис. грн, вітчизняного — 10,1—10,2 тис. грн [3]. Загалом, для проведення комплексу весняно-польових робіт аграріями передбачається використати 976 тис. т діючої речовини мінеральних добрив. Зокрема азотних 697 тис. т, фосфорних — 159 тис. т, калійних — 119 тис. т [1].

Для захисту рослин від бур'янів, хвороб і шкідників сільськогосподарських культур аграрії планують використати 27,7 тис. т пестицидів, проти 29,1 тис. т роком раніше, в тому числі гербіцидів — 17,9 тис. т, проти 18,5 тис. т у 2014 році. Для забезпечення потреб аграріїв у пестицидах на ринку України діють багато учасників: як виробників, так і дистриб'юторів. Вітчизняні торгові фірми, які працюють в Україні, переважно закупають засоби захисту рослин у провідних світових виробників (оскільки власне виробництво не є доцільним через моральну і технічну відсталість), а потім реалізують їх на внутрішньому ринку.

На український ринок свою продукцію постачають близько 20 провідних світових компаній зі Швейцарії, Німеччини, Сполучених Штатів Америки, Франції, Іспанії, Японії, Угорщини та інших країн. Загалом понад 50 % українського ринку засобів захисту рослин належать трьом компаніям: німецьким виробникам Bayer і BASF, а також шведській компанії Syngenta. До 20 % ринку засобів захисту рослин займають вітчизняні виробники, які працюють з китайською сировиною, а саме Агросфера, Хімагромаркетинг та інші. Американські компанії DuPont і DowAgrosciences займають близько 12–15 % українського ринку засобів захисту рослин. Решта ринку належать дрібним компаніям. Проте враховуючи інфляційні процеси, що відбуваються в країні структура постачальників на ринку засобів захисту рослин може суттєво змінитися.

Вартість засобів захисту рослин зросла відповідно знеціненню вітчизняної грошової одиниці. Оскільки більшість пестицидів, що пропонуються на внутрішньому ринку мають у своїй основі ціни в євро, то й вартість препаратів упродовж минулого року зросла в середньому в 2–2,5 рази. Виходячи з цього, сільськогосподарські виробники почали віддавати перевагу не оригінальній продукції європейських виробників а її аналогам, здебільшого китайського виробництва.

Однією із можливостей економії мінеральних добрив при вирощуванні сільськогосподарських культур є запровадження посівів сидеральних культур. Сидеральні посіви є важливим джере-

лом поживних речовин, адже мають великий запас азоту, значну кількість фосфору і сірки, а також калій, кальцій, магній та інші елементи живлення рослин. Використання зеленого добрива значно поліпшує родючість ґрунту, його фізичні властивості. Сидерати пригнічують ріст бур'янів, переростаючи їх, зменшують змив ґрунту на полях, підвищують рівень технології окремих культур та сівозмін у цілому. Вони сприяють нагромадженню вологи в ґрунті, використовуючи вологу опадів на 70–80 % ефективніше порівняно з полями не зайнятими такими посівами.

Цінність сидератів залежить насамперед від виду культури і кількості приорюваної зеленої маси. Вирощування сільськогосподарських культур на зелене добриво особливо корисне у зоні достатнього зволоження. Ці культури згладжують вплив несприятливих попередників і покращують фітосанітарний стан ґрунту. Зелена маса сидеральних добрив приорується соковитою з високим вмістом води, тому вона швидко розкладається і виділяє азот. Сидерати збагачують ґрунт біологічно поживними речовинами, а головне органічною масою, яка при гемофікації відновлює вміст гумусу. Отже, сидерати є дешевими та ефективними заміниками мінеральних добрив. Особливо важливо їх застосовувати при відсутності мінеральних добрив і пестицидів.

Ефективнішою сидеральною культурою є еспарцет. При проведенні необхідних агротехнологічних заходів з підпокровного вирощування еспарцету виробничі витрати становлять 1,5 грн/га. За урожайності 300 ц/га у ґрунт надходить у середньому 260 кг поживних речовин, у тому числі: азоту — 140 кг, фосфору — 40 кг, калію — 80 кг. При цьому собівартість 1 кг поживних речовин становить 6,6 грн. Еспарцет ефективніший за аміачну селітру у 4,5 разу, нітроамофоску — у 4,1 разу.

Розширення посівів сидеральних культур є необхідним елементом екологізації, підвищення врожайності сільськогосподарських культур, економії витрат на мінеральні добрива. Прибавка врожаю від сидерації може становити: пшениці 1,7–4,3 ц/га, кукурудзи на зерно — 9–13 ц/га, кукурудзи на зелену масу — 70–130 ц/га, цукрових буряків — 50–140 ц/га. Застосування сидератів у сівозміні стимулює збільшення чисельності ґрунтових організмів, збагачує кількісний і якісний склад ґрунту, сприяє підвищенню його біологічної активності. Відтак сидеральні посіви мають стати невід'ємною складовою сівозмін і надійно увійти в господарську діяльність аграрних підприємств [4].

Відмова від застосування мінеральних добрив і засобів захисту рослин може стати основою до переходу на органічне виробництво. Увага світової громадськості до органічної продукції неухильно зростає. Таке відношення продиктовано не лише турботою про навколишнє середовище, а й ставленням до власного здоров'я. В Україні також зростає популярність органічної продукції. Вітчизняний споживач стає обережнішим і вимогливішим при виборі продуктів харчування. Як наслідок, зростає чисельність виробників продуктів органічного походження, проте здебільшого це невеликі фермерські господарства.

Органічне виробництва в Україні характеризується незначними обсягами та асортиментом виробництва продукції. Проте, вітчизняні споживачі зацікавлені в екологічно чистих овочах, фруктах, продуктах м'ясо-молочної та зернової групи. Їх виробництву сприяє належна ресурсна база та природнокліматичні умови. Експертні оцінки вітчизняних земель свідчать про наявність великої кількості сільськогосподарських угідь придатних для ведення органічного господарства.

Однак запровадження здорового харчування стримується незначною часткою органічної продукції в загальній пропозиції внутрішнього ринку та суттєво вищими цінами на неї. Якщо у світі органічні продукти дорожче звичайних на 20—30 %, то в Україні різниця в цінах може становити у два та навіть більше разів [5]. При цьому, витратна частина при вирощуванні органічної продукції порівняно з традиційною менша, адже виключає такі складові собівартості, як засоби захисту рослин і добрива. Більшу частину ціни органічної продукції на полицях магазинів становлять витрати на доставку до кінцевого споживача. Такі продукти іноді мають обмежений термін зберігання, потребують спеціальної обробки та транспортування. Незважаючи на це, одними з пріоритетних напрямів подальшого розвитку аграрного сектору України є: цілеспрямована розбудова і функціонування органічного аграрного виробництва; упровадження в переробку промисловість таких технологій, які не завдавали б шкоди навколишньому середовищу, зокрема за рахунок глибокої переробки вторинних ресурсів; розвитку ринку продуктів для дитячого харчування в тісному зв'язку з екологічним виробництвом, де пред'являються особливо жорсткі вимоги до якості.

Висновки. Валове виробництво зернових і зернобобових культур в Україні у 2015 році прогнозується меншим порівняно з ми-

нулим роком. Основною причиною цього буде суттєве подорожчання матеріально-технічних ресурсів. Навіть зростання цін на зерно та олійне насіння не в повній мірі компенсуватимуть таке подорожчання. Якщо порівняно з 2013 роком ціни матеріально-технічних ресурсів наразі зросли в тричі, то на продукцію рослинництва в 2–2,5 разу. Тому економія на ресурсному забезпеченні вирощування сільськогосподарських культур безумовно позначиться на урожайності та як наслідок на валовому зборі 2015 року.

Одним із подальших напрямів вирощування сільськогосподарських культур у великих аграрних компаніях є перехід на органічне виробництво. Запровадження в агротехнології посівів сидеральних культур як альтернативу мінеральним добривам і засобам захисту рослин зменшуватиме собівартість сільськогосподарських культур, покращить екологічний стан земель і загалом сільських територій. До того ж, такі зміни в технологічних процесах позитивно відзначаться на економіці господарювання, оскільки зменшують виробничі витрати та через підвищенні ціни на органічну продукцію збільшують доходи господарюючих суб'єктів.

Література

1. Посівна площа сільськогосподарських культур прогнозується на рівні минулого року // Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://minagro.gov.ua>
2. Найбільші агрохолдинги України. Дослідження агенції AgriSurvey Українського клубу аграрного бізнесу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ucab.ua>
3. Моніторинг цін. Додаток до аграрного бюлетеню // Єдине спеціалізоване видання в Запорізькій області, 23 лютого 2015. — 5 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ab.org.ua>
4. Собко М., Маслак О. Економіка сидератів // Agroexpert. — 2011. — №08(37). — С. 26—29.
5. Органік в Україні // Федерація органічного руху в Україні. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.organic.com.ua>

Reference

1. Posivna ploshcha sil's'kohospodars'kykh kul'tur prohnouzuyet'sya na rivni mynuloho roku // Ministerstvo ahrarnoyi polityky ta prodovol'stva Ukrayiny, from: <http://minagro.gov.ua>
2. Naybil'shi ahrokholdynhy Ukrayiny. Doslidzhennya ahentsiyi Agri-Survey Ukrayins'koho klubu ahrarnoho biznesu, from: <http://ucab.ua>

3. Monitoryn tsin. Dodatok do aharnoho byuletenyu // Yedyne spetsializovane vydannya v Zaporiz'kiy oblasti, 23 lyutoho 2015. — 5 s, from: <http://ab.org.ua>.

4. *Sobko M., Maslak O.* Ekonomika syderativ // Agroexpert. — 2011. — №08(37). — S. 26—29.

5. Orhanik v Ukrayini // Federatsiya orhanichnoho rukhu v Ukrayini, from: <http://www.organic.com.ua>.

Статтю подано до редакції 19.12.14 р.

УДК 338:314.04

*М. Б. Махсма, к.е.н., доцент
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»*

АГРОХОЛДИНГИ В УКРАЇНІ: ВПЛИВ НА ЗАЙНЯТІСТЬ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ

*Makhsma M.B., Candidate of science
in Economics (PhD), Associate professor
SHEE «Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman»*

AGROHOLDINGS IN UKRAINE: IMPACT ON EMPLOYMENT OF RURAL POPULATION

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто особливості функціонування агропромислових формувань в Україні та їх вплив на соціально-економічний розвиток села. Показано негативний вплив укрупнення аграрного виробництва на можливості зайнятості сільського населення. Запропоновано заходи щодо підвищення соціальної спрямованості діяльності агрохолдингів та їх залучення до вирішення проблеми сільського безробіття.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: агрохолдинги, зайнятість сільського населення, сільський розвиток, сільські території.

ANNOTATION. The article describes the features of the agricultural groups in Ukraine and their impact on the socio-economic development of the village. The negative impact on the consolidation of agriculture employment opportunities in rural areas is shown. The measures of improve the social orientation of agricultural holdings and their involvement in solving the problem of rural unemployment are offered.

KEY WORDS: agrarian holdings, employment of rural population, rural development, rural territories.